श्री साईनाथ पद्यावळीः—

(सौ० रंगूबाई विरचित पद नं० १)

साईनाथ मना स्मर दिन रजनी ॥ धृ० ॥

वास जयांचा शिरडी ग्रामीं ॥ परंतु असती स्थिरचर व्यापुनी ॥ अनुभव घ्यावा अपुलाले मनीं ॥ जय जय जय साईनाथ मना स्मर दिन रजनी ॥ १ ॥ रूप तयांचें येतां ध्यानीं ॥ मन हें येई कितितरी दाटुनी ॥ चरण धरावे धांवत जाउनी ॥ जय जय जय० ॥२॥ पातक नाशक नाम जयाचें ॥ ध्यातां गातां आवडी साचें ॥ चुकतील फेरे चौऱ्यायशींचे ॥ जय जय जय० ॥३॥

(सौ० कृष्णाबाई हिनें रचिलेलें पद नं० २)

साई नमितें तव पायां ॥ येऊंद्या आमुची दया ॥धृ०॥ करुनी कृपेची छाया ॥ आम्हां तारी तारी प्रभुराया ॥ चाल ॥ सुखकर तव पदरजसेवाया पदरीं झडकरि घ्या दीना या ॥ नच अव्हेर करी गुरुराया ॥ स्तवितें स्तवितें तव पायां ॥ येऊंद्या आमुची दया ॥१॥ अनंत नामें तव गाया ॥ मति दे मला प्रभुराया ॥ चाल॥ जगदोद्धारक साई गुरुराया ॥ अगम्य महिमा तव ऐकुनिया ॥ हृदय हें गेलें ओथंबुनिया ॥ नेई नेई तव पाया ॥ येऊंद्या आमुची दया ॥२॥

(दास गणु छात्र दामूअण्णा यानीं रचिलेलें पद नं० ३)

जगीं नाहीं तुजविण कोणी जगपाला साईरे ॥ भत्तापा वारीरे ॥ भवभय पाशा तोडीरे ॥ जगीं नाहीं० ॥१॥ भव सागरीं मी ही नौका नावाडी तूंचि रे ॥ काळजी वाहीरे मम नौकाही तारीरे ॥ गणु छात्राचा रुसवारे ॥ धरिसी मनीं तूं जरी थोडारे ॥ जवरी करुनि तव धरिन चरण ममहरण करिन दुरिता सारे ॥ जगीं० ॥२॥

(३६)

यांचेस आदम नांवाचा गृहस्थ वरांच्या दलालीचें काम करीत असतो. एका कामांत त्याचेवर व दुसरे दोघांवर फौजदारी खटला झाला. व खटला सेशनकमीट होणार असा रंग दिसूं लागला. आदम अतिशय घाबरला व गोंधळून गेला. ज्या दिवशीं म्याजिष्ट्रेटपुढें निकाल व्हावयाचा होता त्या दिवशीं सकाळीं तो तेंडूलकरांचेकडे गेला व महाराजांचे तसबिरीसमोर जाऊन म्हणाला "बाबा तुम्ही माझ्याकडे पाहून हसत आहात. मी चारसहा महिने तुरूंगांत गेलों तरी तुम्हांला सोडणार नाहीं. मी जाणार असें मला खास दिसतें पण मी खरोखर निरपराधी आहे हे तुम्हाला ठाऊक आहे. तुम्ही मला सोडविलें पाहिजे." तो तेंडूलकरांचे व सौ. सावित्रीबाईचें पायां पडला व फारच रडला. नंतर थोड्याच वेळानें सावित्रीबाईची व आदमची गांठ रस्त्यांत पडली. तेथें त्यानें बाईचे पाय धरिले व म्हणूं लागला "बाबा मला सोडवतीलच असें तुम्ही म्हणा." व कांहीं केल्या पाय सोडीना. शेवटीं बाई म्हणाल्या "होय बाबा तुला सोडवतील." पुढें तो कोर्टांत गेला. महाराजांनीं त्याची लाज राखली. बाकीच्या आरोपींना माजिस्ट्रेटनीं अपराधी ठरविलें व आदमला सोडून दिलें. अर्थात् त्याला अति आनंद झाला. पुन्हां तसबिरीकडे गेला व तसबिरीचे व सर्वांचे पायां पडला. संध्याकाळीं त्याचे घरीं एक म्हातारा अनोळखी फकीर आला. तो त्याला म्हणाला "चला आपण दुकानांत चहा पिऊं." फकीर 'बरें' म्हणाला व आदमनें जरा मागें पाहिलें व पुनः पहातो तों फकीर कोठें दिसेना. पुष्कळ शोधलें पण फकीराचा पत्ता लागला नाहीं. दुसरे दिवशीं तो शिर्डीस महाराजांचे दर्शनास निघून गेला.

(३७)

[illegible] नांवाचें एक पार्शी गृहस्थ आहेत. ते एकदां महाराजांचे [illegible] गेले व नोकरी नाहीं, पैशाची अडचण आहे असें महाराजांजवळ केलें. महाराज म्हणाले 'अल्ला अच्छा करदेगा.' ते परत आले [illegible] चांगली नोकरी मिळाली व [illegible]

स्थावर मिळकतीला फार चांगली किंमत आली व ती विकल्यामुळें त्यांना फार फायदा झाला.

(३८)

माझे एक मित्र गेल्या गुरुपौर्णिमेसाठीं शिर्डीस आले होते. त्यांनां महाराज देहधारी असतानां प्रत्यक्ष दर्शन घडलें नव्हतें. महाराजांची कीर्ति त्यांनीं ऐकिली होती. आणि महाराजांचे दर्शन घेण्याची त्यांची इच्छाही होती. पण दर्शनाचा योग जुळून आला नाहीं. पण गेल्या पुण्य तिथीचे सुमारास शिर्डीस येऊन महाराजांच्या समाधीचें दर्शन घेण्याची त्यांच्या मनाला अत्यंत ओढ लागली आणि त्याप्रमाणें ते तेथें आले. महाराजांचे कृपेनें ते महराजांच्या चरणीं चांगले रंगले आणि शक्य तितका काळ महाराजांचे उपासनेंत घालवूं लागले. त्यांची आनंदाची स्थिति वारं-वार बाहेर प्रगट हाते, फुटुन निघते म्हटलें तरी चालेल. दोन महिन्यापूर्वी त्यांच्या मुलाकडून (हा मुलगा दूर प्रदेशीं नोकर आहे) आग्रहाचें बोलावणें आल्यावरून ते स्वतःची खुषी नसतानां तिकडे जावयाला निघाले. सुमारे पाउण हिस्सा प्रवास झाल्यानंतर ते एके ठिकाणीं मुक्कामास राहिले. तेथें महाराजांनीं असा दृष्टांत दिला कीं, सरकार स्वारी मोठ्या थाटानें निघाली आहे व त्या स्वारींत सामील होण्यासाठीं त्यांना एक स्वार बोल-वावयास आला आणि ते त्याचेबरोबर गेले. असें स्वप्न पडल्यावर ...ी पुढें जाण्याचा बेत रहित करून आपले घरीं परत फिरले व तेथून ...रुपौर्णिमेच्या उत्सवासाठीं येथें आले आणि येथील महाराजांच्या रथाचे मिरवणुकींत सामील झाले. कांहीं दिवस येथें राहून ते कांहीं मंडळी बरोबर निरनिराळ्या क्षेत्रांचे दर्शन घेऊन आपल्या घरीं गेले ते आपल्या गांवी पहाटे ४ वाजतां पोहचले. त्यांचें घर एका आवारांत आहे. त्या आवाराला एक गेट असून त्या गेटाला आंतून कडी होती. माझे ... पहाटे सुमारे ४। वाजतां त्या गेटाजवळ पोहचले आणि ... मारिल्या व गेटचे दारही ठोकलें पण त्यांची हांक किंवा ठ... कोणालाहि ऐकूं गेलें नाहीं. इतक्यांत यांच्या घरांतील एका स्वप्नांत महाराज गेले आणि म्हणाले "निजलीस काय उठ ते

चटकन ती मुलगी जागी झाली आणि गेटावर जाऊन दार उघडून पहाते तों ते गृहस्थ महाराजांनीं स्वप्नांत सांगितल्याप्रमाणें खरोखरीच गेटा. पाशीं उभे होते.

(३९)

एकदां मी शिर्डीस जातेवेळीं मोरेश्वरराव प्रधान मला बोरीबंदरावर भेटावयास आले व सांताक्रुझला आपल्या घरीं गणपती बसवायचा काय हें महाराजांस विचारण्यास सांगितलें. मी त्याप्रमाणें शिर्डीस गेल्यावर महाराजांस विचारलें. महाराजांनीं "होय" म्हणून आज्ञा केली. मी आज्ञा कळविण्यासाठीं मोरेश्वररावास पत्र लिहिलें व महाराजांना विचारून तें त्याच दिवशीं पोष्टांत टाकलें. त्याच रात्रीं पहाटेच्या सुमारास सांताक्रुझ येथें मोरेश्वररावांची मेहुणी तातीबाई इला स्वप्न पडलें व त्यांत एका ... ंत अतिसुंदर गणपतीची मूर्ति बसलेली तिला दिसली. तिनें तें स्व... काळीं उठल्यावर घरांत सांगितलें व दुसरे दिवशीं महाराजांच्या ... ं पत्र येऊन पोहोंचलें. अर्थात् स्वप्नद्वारा महाराजांनीं अगाऊच स... दिली.

(४०)

महार... भक्त मेघा नांवाचा होता तो रोज दुपारची आरती करीत असे. ...र्व देवांच्या पूजा करून मग मह...जांकडे जात असे. एक दिवस ...ेवाची पूजा करीत असतांना त्याला दरवाजा उघडेना मग उशीर ...ा म्हणून ती पूजा तशीच टाकून तो महाराजांकडे गेला. महा...ाले "अजून सगळ्या देवांची पूजा झाली नाहीं. एकाचीच राहि... . ती करून मग येथें ये." तो म्हणाला "दार बंद होतें म्हणून ...लों." महाराज म्हणाले "जा दार उघडें आहे" मग त्या प्रमाणें त...ं दार उघडें होतें. मग त्यानें यथासांग पूजा केली व मग महारा...ला. महाराजांनीं मग त्याला पूजा करूं दिली.

(४१)

माझे ए...क दिवस माझे ऑफिसांत आले व म्हणू लागले "आज आठ ...ा झोंप येत नाहीं. डाक्तराचें औषध घेत असतों

पण कांहीं उपयोग होत नाही" मी त्यांना महाराजांची उदी दिली व ती तीन दिवस घेण्यास सांगितली. दुसरे दिवशी ते माझे आफिसांत आले व म्हणूं लागले "काल रात्रीं मी उदी घेतली व मला रात्रभर फार उत्तम झोंप लागली."

तसेंच वांद्रें येथें राहणाऱ्या माझ्या एका स्नेह्याच्या मुलाला दोन महिने झोंप येत नव्हती. त्याला त्याच्या बापानें शिर्डीस महाराजांचे दर्शनास नेलें. त्याच रात्रीं त्याला झोंप आली. तेव्हां पासून रोज रात्रीं झोंप येऊं लागली.

(४२)

गेल्या* गुरुपौर्णिमेला मी महाराजांची पूजा केली. त्यांत एक व्यंग राहिलें होतें तें माझ्या लक्षांत आलें नाहीं. अशा प्रसंगाची पूजा यथासांग झाली पाहिजे. दक्षिणा दिली पण विडा देण्याचा राहिल [illegible] ी विडा देण्याची माझी वहिवाट नसल्यामुळें माझ्या लक्षांत आ [illegible] हीं. तिसरे प्रहरीं महाराजांनी मला बोलाविलें व दोन चार विडे क आणावयास सांगितलें. मी त्याप्रमाणें विडे करून नेले व महाराजां [illegible] ले. महाराजांनी तावडतोब एक विडा तसाच न कुटतां खाल्ला. [illegible] तऱ्हेनें महाराजांनी माझी पूजा सांग करून घेतली.

(४३)

एकदां शिर्डीस असतांना रात्री जेऊं नये असें [illegible] येऊं लागलें. त्याप्रमाणें घरांत मी सांगितलें कीं उद्यापासून रा [illegible] इचें नाहीं. दुसरे दिवशीं दुपारीं महाराजाजवळ बसलों असत [illegible] रज म्हणाले "आज रात्रीं जेवायला काय करावयाचें ?" मी म्ह [illegible] पण म्हणाल तें." महाराज म्हणाले "नेहमी प्रमाणेंच भात पो [illegible] े." मी विचारलें "आपल्याला नैवेद्य आणू का ?" महाराज म्हणा [illegible] तेथेंच करून खा.' रात्रीं जेवतांना घरांतल्या मंडळींनीं आदल [illegible] ल्या ठरावाची आठवण दिली. तेव्हां मी म्हटलें "उद्यांपासून रात्र [illegible] नाहीं." दुसरें दिवशीं पुन्हा महाराजांनी रात्रीच्या जेवणाबद्दल [illegible] तेव्हां मनाची

* इ. स. १९१८ च्या.

खात्री झाली की रात्रीचें जेवण बंद न करण्याविषयी ही आज्ञा आहे व त्या प्रमाणें तें चालू ठेवलें. मग महाराजांनी पुन्हा विचारलें नाहीं.

(४४)

मुंबईचे एक गृहस्थ श्रीसद्गुरु साईबाबांचे दर्शनासाठी शिर्डीस गेले होते. परंतु बाबांनी त्यांचेपाशी दक्षणा वगैरे कांहीं न मागतां त्यांना जाण्याची परवानगी दिली, वाड्यांत आल्यावर त्या गृहस्थाचे मनांत बाबांनी आपणापाशी दक्षणा मागितली नाही अशी कल्पना उभी राहून त्यांना थोडेंसें वाईट वाटलें. लगेच थोडे वेळानें बाबांनी अमुक अमुक मनुष्याला बोलावून आण अशी जवळच्या एका मनुष्याला आज्ञा केली. त्याप्रमाणें ते गृहस्थ पुनः मशीदींत गेले व बाबांनी त्यांचे कडून दक्षणा मागून घेतली. अर्थात् त्यामुळें त्यांचे मनाची हुरहुर निघून गेली.

(४५)

अंजनडचे मथुरादास महाराजांचे दर्शनास वारंवार येत. ते सगुण नांवाचा खाणावळवाला आहे, त्याचेकडे उतरत. एकदां ते व सगुण बोलत बसले असतां कांही लोकांच्या उखाळ्या पाखाळ्या निघाल्या. त्यानंतर मथुरादास महाराजांकडे गेले. ते बसल्यानंतर लगेच महाराजांनी विचारिलें "सगुण काय म्हणत होता ? " अर्थात् मथुरादास लाजले व मनांत समजले कीं सगुणकडे चाललें होतें तें महाराजांस पसंत नाहीं. कोणाच्या उखाळ्या पाखाळ्या काढणें किंवा त्या ऐकणें चांगलें नव्हे, हा धडा मथुरादासांनी घेतला.

(४६)

बाबासाहेब तर्खड एखदां शिर्डीस गेलें, असतां दोन प्रहरीं श्रीसद्गुरू साईबाबांनी बाबासाहेबांना वाड्यांत पोथी ऐकावयाला जाण्याची आज्ञा केली. ते दिवशी पोथीचा विषय ध्रुवाख्यान हा होता; व त्या मध्यें परमेश्वराच्या निर्गुण व निराकार स्वरूपाचें वर्णन होतें. बाबासाहेब पोथी आटोपल्यावर बाबांच्याकडे गेले, व म्हणाले " बाबा, मला दीड वर्षांनीं आणलेंत, मला आतां पुढे चरणापाशींच ठेवा." तेव्हां " मी तुझ्यापाशींच आहे असें बाबा म्हणाले."

आळंदीचे पद्मनाभेंद्रस्वामी यांचे पत्रांतील उतारा.

चिरायु श्रीमंत रा. रा. नामदार हरि सिताराम दीक्षित मुक्काम मुंबई यांसी शुभचिंतक श्रीपद्मनाभेंद्र स्वामी संस्थान मठ आळंदी आशिर्वाद उपरी विशेप श्री कृपें आनंदी आनंद आहे. आपला निरोप घेऊन शिरडीहून ता. २९. जानेवारी गुरुवारीं निघालों ते आळंदीस आलों. ता. २ फेब्रुवारी श्री गुरु महाराजांची पुण्य तिथि करून दुसरे दिवशीं मंगळवारीं मुंबईस गेलों. तेथें डाक्तर अंडरवुड यांस कानाचे मागचे बाजूची सूज दाखविली. ऑपरेशनची जरूरी नाहीं असें त्यांनीं सांगितलें व एक प्रकारच्या सिरमची पिचकारी त्यांनीं घातली व एवढयानें सर्व काम भागेल असें सांगितलें. श्री साई महाराजांच्या तेजाचा व वाणीचा इतका विलक्षण प्रभाव आहे कीं तो मनाला सुद्धां [illegible] न करितां येत नाहीं. मी केवळ श्रीच्या दर्शनाला आलों होतों. दर्शन घेऊन [illegible] अत्यंत समाधान झालें. मला तेथें पुष्कळ मंडळ सांगत होतीं कीं श्रीच्या कानावर आपल्या अजारीपणाची हकीगत घाला. परंतु मला अंतःकरणापासून तसें करावेंसें वाटत नव्हतें. कारण "प्रारब्ध कर्मणां भोगादेवक्षयः" अशी श्रुती आहे. परंतु अखेर बपण माधवराव देशपांडे यांस श्रीच्या कानावर गोष्ट घालण्यास सांगितली याप्रमाणें त्यांनीं गोष्ट काढतांच "अल्ला सब अच्छा करेगा." असें श्रीचे मुखांतून पूर्ण प्रेमोद्गार निघाले त्या क्षणापासून माझी कपाळाची व्यथा कमी झाली. नागपूरच्या डाक्तरांनीं व आळंदीच्या डाक्तरांनीं ऑपरेशन करून घेतलें पाहिजे असें सांगितलें होतें. परंतु मुंबईच्या डाक्तरानें ऑपरेशन न करितां सिरमचें इंजेक्शन घातलें त्या बरोबर पुढें सूज उतरून सर्व दुखणें गेलें. सर्व झाहल्या गोष्टीचें स्मरण होऊन पुन्हा पुन्हा आश्चर्य वाटतें. पहिल्या दिवशींच्या गांठीत त्यांनीं माझे जवळ पैसे मागितले. मी म्हटलें महाराज मी संन्यासी माझे जवळ पैसे कोठून असणार ? मी दर्शन घेऊन आल्यानंतर देशपांडे यांचेजवळ म्हणत होते कीं स्वामींनीं मला कांहीं देतात का पाहिलें. परंतु ते कांहीं देणार नाहींत. ते माझेकडे आले आहेत तेव्हां

मलाच त्यांना दिले पाहिजे. त्या प्रमाणें श्रीमुखांतून उद्गार निघताच क्लेशापासून मुक्त झालो. काय असल्या सिद्ध पुरुषांची महती वर्णन करावी ? ते मनुष्यरूपी श्रीनारायण आहेत.

रा. रा. मंगेश शिवाजी सावंत राहणार वाग तळवाडे ता. देवगड जि. रत्नागिरी यांचें पत्र गो. र. दाभोळकर यांस ता. १५।७।२२ चें आलें त्यांतील उतारा:—"सुमारें चार वर्षांत मी श्रीसमर्थ साईबाबांच्या फोटोची पूजा करीत आहें. मीं सन १९१६ सालपासून अजारी असून डॉक्टर व वैद्य यांना हजारो रुपये खर्च केले. मला गूण वाटला नाहीं. नंतर सन १९१९ सालांत समर्थांचा फोटो आणून पूजा करण्यास सुरवात केली. त्या नंतर मला आजपावेतों साधारण बरें वाटलें आहे, म्हणजे हिंडून फिरून घरचा व्यवहार पाहण्याची ताकत आहे. आतां म[illegible] समार्थ, दर्शनास येण्याची फार इच्छा आहे. तरी महाराज यांचें अ[illegible] वकरच नेतील अशी त्यांच्या चरणीं आशा करितों.
[illegible]ाला स[illegible]

[illegible]चा पूजा करण्यास लागल्यावर माझा सर्वसाधारण असा [illegible]णताही व्यापार धंदा अथवा महत्वाचें काम करणें [illegible]ना चिठ्या घालून त्यांच्या आज्ञेप्रमाणें करावयाचें. [illegible] आहे. गेल्या वर्षी धंद्याच्या हंगामी सुरुवातीस सम[illegible]
ईसाची [illegible]ाले [illegible]या कीं ज्या व्यापाऱ्यांसीं मी आज पर्यंत धंदा करीत [illegible] करूं काय? मला बाबांच्या कडून आज्ञा झाली कीं तूं [illegible] नको. परंतु फार दिवस त्या व्यापाऱ्यांशीं माझा [illegible] याच्या अतोनात आग्रहामुळें धंदा त्या व्यापाऱ्याशीं [illegible] नंतर केला धंद्यांत मला अतिशय अडचणी आल्या. [illegible] झाला. अखेर हिशोबाच्या वेळीं त्या व्यापाऱ्या[illegible] [illegible]ाराशें रुपये बाकी राहिली आहे. ही बाकी [illegible]ीं त्यानें (त्या व्यापाऱ्यानें) देण्याचें कबूल [illegible]डु तारखेस रक्कम कोर्टांत भरावयाची होती. [illegible]तु रक्[illegible] हातीं आली नाहीं. ती वेळवर

अगदीं अडचणीचीच आली होती म्हणजे कोर्टांत रक्कम भरणें त्या ठिकाणी कांहीं सबब चालण्या सारखी नव्हती. अशा वेळीं मी महाराजांचा धांवा केला कीं, वेळ कठीण आहे तरी रक्कम हातीं आल्यावर मी आपली अवज्ञा करून वंदा केला त्याजबद्दल माफी करा. मी दंड रुपये ५ सांच शिर्डी संस्थेकडे पाठवीन. त्याप्रमाणें रक्कम हातीं आली नाहीं परंतु कोर्टानें मला रक्कम भरण्या करितां आणखी ६ महिन्याची मुदत दिली आहे.

माझ्या वरचा भयंकर प्रसंग टळला आतां त्या व्यापाऱ्याकडून रक्कम आली पाहिजे ती त्यांच्याच (बाबांच्या) कृपेनें येईल कारण त्यांनीं ज्या अर्थी मोठया प्रसंगातून बाहेर काढलें आहे त्या अर्थीं सर्व कांहीं त्यांच्या कृपेनें चांगलें होईल. तशांत आपल्या सारख्या भक्त मंडळीचा आशिर्वाद पाहिजे. सध्यां मला शत्रू बरेच झाले असून माझ्या ि ी ईल व धोका करूं पाहात आहेत. परंतु समर्थांच्या कृपेनें हा वेळा टळत गेल्या आणखी पुढील प्रसंग टाळणारे तेच स

माझ्या अंगीं थोडे अवगुण शेष राहिले आहेत पूर्ण सद्बुद्धि आंगीं वसेल आणि समर्थांची प्रेरणा होऊ थांच्या समाधीचें व आपणासारख्या सर्व भक्त मंडळ अशी बाबांच्या व भक्त मंडळीच्या चरणीं प्रार्थना करितों. कृपा लोभ असावा.

ताजा कलमः—पत्रांत दर्शविल्याप्रमाणें दंडाचे नावें मनीआर्डर करून पाठविले आहेत ते समर्थांचे उत्तरीं कळविणें:—"

महाराजांची ही बोधपद्धती इतकी मोहक असे कीं तिचा प्रत्यक्ष
ाभ घडण्यास पुरेसें भाग्यच पाहिजे. हा भाग्योदय होतांच अंतःकरणांत
काश पडलाच समजावें.

यासंबंधें एक लहान पण मौजेची कथा आहे ती वाचकांस सादर
रितों. या मासिक पुस्तकाच्या ८ व्या अंकांत 'महाराजांचे अनुभव' या
थळ्याखालीं ६४ वे पृष्ठावर नंबर ३४ खालीं प्रसिद्ध कीर्तनकार हरि-
क्त परायण माधवबुवा बडोदकर यांचा एक अनुभव प्रसिद्ध झाला
ाहे. त्यावेळीं त्यांना जो दर्शनाचा योग आला त्याबद्दल आणखी असी
कीकत आहे कीं माधवबुवांचा संकल्प ही संताची भेट रा. रा. भाऊ-
हेब दीक्षित यांच्या समागमें व्हावी असा होता. पण संगमनेराहून
वतांना शिर्डीत भाऊसाहेब नसावेत असी त्यांची खात्री होती म्हणून
जे टांग्यांतून उतरले ते एकटेच दर्शनार्थ मशीदींत गेले. पण तेथें
रा ज्यांधींच भाऊसाहेब बाबांचेपाशीं बसलेले पाहून त्यास जो आनंद
ला त्याचें शब्दांनीं वर्णन करतां येणें अशक्य आहे.
वशीं
सस्वानसो पुढें माधवबुवा बाबांचे पायां पडून जवळ बसल्यावर परम-
वा भलक्षणें कायसीं बाबा आपल्यास सांगतील काय असें त्यांचे मनांत
स्पर्शमात्र तों "वाड्यांत जा व पोथीबिथी वाच" म्हणून भाऊसाहेबांस
बांची आज्ञा झाली. भाऊसाहेब नमस्कार करून उठले त्यासरसे माधव-
बुवाही आज्ञा घेऊन उठले. वाड्यांत जाऊन भाऊसाहेबांनीं पोथी (एक-
थी भागवत) वाचनास सुरवात केली इतर श्रोतेमंडळीबरोबर माधव-
ाही ऐकावयास बसले सांगावयाची गोष्ट ती इतकीच की भाऊसाहे-
चा पूर्वीचा कोणताही संकल्प नसतां अगर माधवबुवांनी बाबांस मनांतले
ांत केलेली प्रार्थना भाऊसाहेबांस आधीं कळविली नसूनही नित्य-
ानुसार आदले दिवशीं ज्या जागीं पोथीचा विषय संपविला होता.
ून पुढें वाचनास आरंभ जो झाला तोच अध्याय १८ मधील २७ वे
ोकापासून झाला आणि या भागवताच्या एकादशस्कंदाच्या या
यायाच्या २७ व्या पासून ३७ व्या श्लोकापर्यंतच्या एकनाथ महा-

राजांच्या टीकेंत हंस व परमहंसाचीं लक्षणें व धर्म यांचेंच सुश्राव्य विवेचन माधवबुवांस ऐकावयास मिळालें. तें ऐकून त्यांना बाबांबद्दल केवढें प्रेम उत्पन्न झालें असेल याची कल्पना वाचकांनींच करावी. साईबाबा स्वमुखानें प्रत्यक्ष उपदेश फारच क्वचित करीत. पण कोणत्याही सदिच्छेनें आलेल्या भक्ताची इच्छा अशा तऱ्हेचे योग आणून पुरविण्याचे कामीं त्यांचा हातखंडा होता. अशीं उदाहरणें व असे अनुभव पुष्कळांस आलेले आहेत.

सदर्हू माधवबुवा यांचा आणखी असा अनुभव आहे कीं यांस कोपरगांवास लवकर जाण्याची आज्ञा असून टांग्यातून निघावयास थोडा अवकाश लागला. आणि टांगा शिर्डी सोडून सुमारें एक मैल गेला असेल. माधवबुवा टांग्यांत मागले बाजूला बसले होते आणि एकाएकी पाऊस धूमधार सुरू झाला. बुवांचे अंगांतले कपडे बहुतेक भिजले व आतां अजून १० मैल रस्ता छाटावयाचा तो सुखानें कसा छाटला जातो मोठी काळजी उत्पन्न झाली. तेव्हां "बाबा आतां मला जसें सुखानें दर्शनास आणलेंत तसेंच मला सुखरूपपणें घरीं नेऊन घालावें" मोठ्या आनंदानें व भक्तिभावानें बुवांनी प्रार्थना केली आणि खरोखर सर्व प्रवासांत पाऊस तर पडतच होता पण नवल हें कीं बुवांचे वस्त्रांवर किंवा अंगावर ते स्टेशनवर पोंहचून आगगाडींत बसेपर्यंत पाण्याचा एक थेंबही पडला नाहीं ! असी बाबांची लीला अगाध आहे.

पुण्यतिथी उत्सव.

दरसाल प्रमाणें यंदाही गेल्या विजया दशमीचे दिवशीं महाराजांच्या पुण्यतिथीचा उत्सव श्री क्षेत्र शीरडी येथें थाटानें झाला. उत्सवाकरितां रा. भाऊसाहेब दीक्षित, अण्णासाहेब दाभोळकर, ज्योतींद्र रामचंद्र तर्खड, (सहकुटुंब) रघुवीर भास्कर पुरंदरे, लक्ष्मण गणेश महाजनी, हरेराम बुवा, बाबुलजी शा. वैद्य, दादाजी जीवन पाटील (सहकुटुंब) पुण्याचे अप्पासाहेब गाडगीळ ब्यारीस्टर (सहकुटुंब) व खांडव्याचे पुरुषोत्तम राय इतकीच भक्त मंडळी आली होती.--

महाराजांचें भक्तमंडळ सहस्त्रसंख्येनें मोजण्यासारखें आहे असें असून, पुण्यतिथीसारख्या महोत्सवाचे समारंभास १०।१५ मंडळी जमावी ही स्थिती फार निराशाजनक आहे. सत्पुरुषांनीं समाधि घेतल्यावर त्यांचा खरा उत्सव व स्मृतिदिन म्हणजे पुण्यतिथी. पूर्वकालीन कोणत्याही समाधिस्थ सत्पुरुषाची पुण्यतिथी पाहिली तर त्यांचे बहुतेक शिष्य व भक्त त्या दिवशीं समाधिस्थानीं हजर राहून तो उत्सव साजरा करतात. श्री रामदासस्वामींचा काल होऊन आज कांहीं शतकें झालीं त्यांचे वेळचे शिष्य किंवा भक्त सध्यां हयात नसून त्यांची परंपरा चालवणारे हजारो रामदासी अद्यापही सज्जनगडावर जमून पुण्यतिथीचा उत्सव करतात. आपल्या श्री साईनाथ महाराजांचा काल होऊन फक्त काय तीं पांचच वर्षें झालीं. इतक्या थोड्या अवधींत त्यांच्या भक्त मंडळांत अशा तऱ्हेची शिथिलता उत्पन्न व्हावी ही स्थिति फारच शोचनीय आहे. ज्या विभूतीनें आपल्या भक्तांकरिता, आपल्या भक्तांचे कल्याण करण्यांत आपला देह कष्टविला, त्या विभूतीच्या स्मरणार्थ वर्षांतून एक दिवस त्यांच्या पुण्यतिथीचें दिवशीं थोडीशी गैरसोय सोसून, भक्त मंडळीनीं शीरडीस येऊं नये ही गोष्ट त्यांचे भक्त म्हणविणाऱ्यांला फार कमीपणा आणणारी नव्हे काय? पुण्यतिथीला हजर राहणें यांत महत्पुण्य आहे. पूर्व परंपरा पाहिल्यास गुरू ब्रह्मीभूत झाल्यावर त्यांची सेवा करण्याचा हा एकच मार्ग आहे. वर्षभर बरोबर प्रत्येकजण आपआपली आराधना करतोच आहे परंतु त्याची पूर्तता

करण्याकरितां व सद्गुरूंचा आशीर्वाद गृहण करण्याकरितां पुण्यतिथीला त्यांचे समाधिस्थानींच आलें पाहिजे. पुण्यतिथीचे दिवशीं होणाऱ्या आराधन विधींत तीर्थ राजाची पूजा होते त्यांतील तीर्थाचें सेवन करणें हें पुण्यतिथीला हजर राहिलें तरच साध्य आहे. तीर्थ महिमा काय आहे हें निदान हिंदु समाजाला तरी फोडून सांगण्याची अवश्यकता नाहीं.

पुण्यतिथीप्रीत्यर्थ शक्त्यनुसार दक्षिणा पाठविणें व प्रसाद मागवून तो ग्रहण करणें येवढेंच केलें म्हणजे आपण आपल्या गुरुऋणांतून मुक्त झालों इतकी मनाची आकुंचित भावना ठेवणें परमार्थदृष्ट्या बिलकुल श्रेयस्कर नाहीं. हा मार्ग पर्यायरूपी अपरिहार्य अडचणीचे वेळचा आहे.

आतां ही गोष्ट खरी कीं शिर्डीस महाराजांचें वेळचे दुसरे उत्सव अद्याप चालू आहेत व त्यामुळें कोणत्यांना कोणत्या तरी एका उत्सवाला कित्येक भक्त मंडळी सवडीप्रमाणें जाऊन समाधीचें दर्शन घेतात. परंतु गुरूची पुण्यतिथी हा उत्सव सर्वांत प्रमुख मानलेला आहे. सवड असेल त्यांनीं इतर उत्सवाला तर हजर राहवेंच; परंतु तितक्यामुळें आपण आपल्या मुख्य कर्तव्यांतून पार पडलों असें खोटें समाधान मानून पुण्यतिथीसारखा महत्वाचा दिवस टाळूं नये.

महाराजांनीं समाधि विजयादशमीसारख्या साडेतीन शुभ मुहुर्तांतील एका मुहुर्तावर घेतली. हा विजया दशमीचा दिवस कित्येकांच्या आड येत असेल ही गोष्ट आम्हाला माहीत आहे. बहुतेकांच्या घरांत नवरात्र असतें व तो कुलाचारही पाळला पाहिजे ही गोष्ट निर्विवाद आहे. पण इतर व्यावहारिक कार्याचे वेळीं जर आपण नवरात्र धाकट्या भावावर किंवा मुलावर सोंपवितों तर आपल्या गुरुकरितां तें तसें दर वर्षी सोंपविण्यांत कोणताही प्रत्यवाय नाहीं. दुसरा हा सार्वजनिक सुट्टीचा दिवस आहे त्यामुळें रजेची अडचणही नौकरवर्गाला नाहीं. दसऱ्यासारख्या सणाला आपण घरीं असावें अशी साहजिक इच्छा प्रत्येकाला असणार, कारण त्या दिवशीं सीमोल्लंघन करावयाचें आप्ते-

नां सोनें द्यावयाचे वगैरे विधि असतात. परंतु हे विधि आतां औपचा-रिक राहिले आहेत. त्यांना इतकें महत्व नाहीं. ते गौण आहेत. काप जाऊन भोकांची नुसतीं भोकें उरलीं आहेत. दसऱ्यासारख्या शुभ मुहूर्तावर सीमोल्लंघन करून मुलुखगिरीवर जाण्याचे दिवस कधींच नष्ट झाले. सावें सीमोल्लंघन करावयाचें तें शीर्डीस करतां येतें. सारांश, महाराजांच्या सर्व भक्तांनां आमची हात जोडून कळकळीची विनंती आहे कीं, सर्व भक्त वृंदांनीं आपल्या अडचणी बाजूला सारून पुण्यतिथीच्या उत्सवाला शिर्डीस येऊन गुरुसेवेचें पुण्य पदरीं जोडीत जावें; असो.

यंदाच्या उत्सवाच्या कार्यक्रमाप्रमाणें विजयादशमीला सकाळीं सूर्योदयानंतर रा. ल. ग. महाजनी यांचें हस्तें समाधीवर रुद्राभिषेकाला सुरवात झाली. लघुरुद्र सुमारें १०॥ वाजतां संपला नंतर सर्व भक्त मंडळींनी वाद्यांच्या गजरांत समाधीला अत्तर, सुगंधी तेलें वगैरे लाऊन नंतर गंगोदकयुक्त अभ्यंग स्नान घातलें. समाधि कोरडी करून सर्वांनीं पूजा केली नंतर महापूजा होऊन महावस्त्रें (गलेफ) चढविण्यांत आले. १२ वाजतां समाधीपुढें ह. भ. प. मारुतिबुवा यांचें २ वाजेपर्यंत कीर्तन झालें, व नंतर दोन प्रहरची आरती झाली. महाराजांनीं दोनप्रहरीं सुमारें २ वाजून ३५ मिनिटांनीं देह ठेविला त्यामुळें तीच वेळ इष्ट काळ धरून त्यांच्या पुण्यतिथीचे दिवशीं आरंभीं होणारा आराधनविधि त्याचवेळीं सुरू करण्यांत आला. हा विधी कै. रा. रा. बळवंत सखाराम उर्फ बाळासाहेब भाटे यांचें हातानें होत असे, पण १९२१ मध्यें ते आजारी असल्यामुळें तो रा. भाऊसाहेब दीक्षीत यांनीं केला. गतवर्षींही दीक्षितांचे हांतूनच झाला. यंदा रा. ल. ग. महाजनी यांचें हस्तें तो करण्यांत आला. हा आराधन विधि 'नागर खंडा' मध्यें सांगितला आहे.

या विधीप्रमाणें रोजचा नित्य नियम संपल्यावर चार ब्राम्हणांना क्षण देण्यांत आला. या चार ब्राह्मणांची योजना (१) गुरु (श्रीसाईनाथ महाराज) स्थानीं (२) परम गुरु (महाराजांचे गुरु) स्थानीं (३) परमेष्ठी गुरु (ब्रह्मदेव) स्थानीं व (४) परात्पर गुरु (परमे-

श्वर) स्थानीं अशी विधीपूर्वक केली. या विधींत गुरूनां ब्रह्मीभूत न ह्मणतां "विश्वरूपधर असा जो आचार्य त्यांस" असा संकल्प करण्यांत आला. वरील ब्राम्हणांना स्थानापन्न केल्यानंतर त्यांचें पाद प्रक्षालन करून त्यांजकडून आचमन करवून पुरुष सूक्तानें त्यांचें पूजन केलें व

श्लोक

आनंदमानंदकरं प्रसन्नं ज्ञानस्वरूपं निजबोधरूपं ॥
योगींद्रवंद्यं भवरोगवैद्यं श्रीमद्गुरुं नित्यमहं नमामि ॥ १ ॥

या श्लोकानें त्यांची प्रार्थना करण्यांत आली. नंतर मंडलें करून त्यांवर त्यांची पात्रें मांडून त्यांना पंचपक्वान्नाचें भोजन दिलें. विधींत सांगितल्याप्रमाणें त्यांचें भोजन चालू असतां रा. अण्णासाहेब दाभोळकरांनीं कठोपनिषदांतील पहिली, दुसरी व तिसरी वल्ली ह्मटलीं व रा. रा. कृ. जा० भीष्म यांचेकडून आलेलीं खालील २ पद्यें सुरावर गाइलीं.

गजल ताल.

साईनाथा तुझे पायीं ठेवितों दीन मी माथा ॥ ध्रु० ॥

गुणातीता निराकारा प्रभो देवा निर्विकारा ॥
नसुनि तुजला काज धरिसी मनुजरूपा दीनानाथा ॥ १ ॥

कर्म करणें अवश्यकता नसे तुजला गुरूराया ॥
जगदोद्धार तरी करिसी सुलभ सांगूनिया गाथा ॥ २ ॥

चतुर्विध हेतु धरूनीयां भक्त तुजला शरण येती ॥
सकल इच्छा पूर्ण करिसी वरद कर ठेवुनी माथा ॥ ३ ॥

सगुणरूपा धरूनि लीला किति करिसी नसे पार ॥
कृष्ण तव हा दास देवा कसा वर्णील ती आतां ॥ ४ ॥

साईनाथांची साक्षरता

पद.

वंजाराचे चालीवर.

तुज शांति हवी जरि कांहीं ॥ धरि साईनाथ पद हृदयीं ॥ ध्रु० ॥

तूं मानव जन्मा येसी ॥ नित पशु सम कर्म करिसी ॥ रे ॥
या देह सुखाचे विषयीं ॥ या देह० ॥ धरीसा० ॥ १ ॥

संसारीं सुख अति थोडें ॥ दुःखाचे डोंगर गाढे ॥ रे ॥
मरसी त्या डोंगर-पायीं ॥ मर० ॥ धरि० ॥ २ ॥

सद्भक्त हरी घाबरला ॥ दुःखाचा पडतां घालारे ॥
तो शरण रिघाला साई ॥ तो श० ॥ धरि० ॥ ३ ॥

श्रीरामायण भावार्थ ॥ धरूनिया नाथ भक्तार्थ ॥ रे ॥
तूं वाच म्हणें हे कांहीं ॥ तूं वा० ॥ धरि० ॥ ४ ॥

पति करितां दुःखित तारा ॥ समजावी रघुकुल तारा ॥ रे ॥
हा बोध म्हणें तूं पाही ॥ हा बोध० ॥ धरि० ॥ ५ ॥

ऐसा हा सद्गुरू राणा ॥ नच स्वकिय भक्त करि दैना ॥ रे ॥
अनुभव हा कृष्णही पाही ॥ अनु० ॥ धरि० ॥ ६ ॥

ब्राह्मणांचे भोजन झाल्यावर त्यांना तांबूल दक्षिणा व वस्त्रें दिलीं. नंतर तीर्थराजाच्या पूजेस सुरवात झाली. सांगितलेल्या विधिप्रमाणें गोमयानें सारविलेल्या जमिनीवर चौरंग मांडून सभोंवतीं रांगोळ्या काढून चौरंगावर ठेवलेल्या धान्यावर पाण्यानें भरलेला कलश ठेवला. व तेथें गंगोदकाची भावना धरून तीर्थराजाची स्थापना केली, व पुरुषसूक्त मंत्रपूर्वक पूजा केली. त्यानंतर विधि करणारानें तो कलश मस्तकावर धारण करून ब्राह्मणांचा वेदसूक्तांतील मंत्रघोष चालू असतां अंगावर कलशांतील पाणी सांडेल अशा बेतानें नृत्य करावयाचें असतें, त्याप्रमाणें केलें व पुनः कलश पूर्वोक्त ठिकाणीं ठेविला. पुनः कलशाची पूजा व आरती करून ब्राह्मणांना प्रदक्षिणा घालून कलशामधील तीर्थ प्रथम ब्राह्मणांना दिलें व नंतर.

श्लोक.

अविद्यामूल शमनं सर्वपापप्रणाशनम् ॥
गुरु पादोदकं तीर्थं संसारद्रुमनाशनम् ॥ १ ॥

हा श्लोक म्हणून सर्व भक्तवृन्दांनी तीर्थ प्राशन केलें. शेवटीं सर्व कर्म ब्रह्मार्पण करून हा 'आराधन विधि' संपला व नंतर सर्व मंडळींनीं भोजन केलें. संध्याकाळीं पुराण झालें. रात्रीं रथाची मिरवणूक निघाली व ती परत आल्यावर शेजारती होऊन पहिल्या दिवसाचा कार्यक्रम संपला.

दुसरें दिवशीं दोनप्रहरीं ह. भ. प. जगन्नाथ बुवा यांचें निवृत्तीपर कीर्तन झालें. हे गृहस्थ महाराजांचे हयातींत कांहीं काळपर्यंत शिर्डीस राहिले होते व त्यांचेकडे मुख्य काम महाराजांच्या घोडयाचें असें. महाराजांचे पश्चात यांनीं शिरडी सोडली. व नंतर साधारण अज्ञातवासांतच राहून स्वतःची बरीच उन्नती करून घेतली आहे. याच दिवशीं भंडारा झाला सुमारे १५०० शें पात्र जेऊन उठलें. रात्रीं पालखीची मिरवणूक काढून ती मशिदींत नेली व तेथें ह. भ. प. पिंपळवाडीकर बुवांचें कीर्तन झालें व. नंतर महाराज निजत असत त्या ठिकाणीं चावडीत पालखी नेली व तेथें शेजारती झाली. तिसरे दिवशीं सकाळीं गोपाळकाला होऊन दहीहंडी फुटली व उत्सवाची समाप्ति झाली. हें काल्याचें कीर्तन ह० भ० परायण मारुतीबुवा यांनीं केलें व त्यांत श्रीकृष्णाच्या बाललीलांचे वर्णन, गोपाळांसमवेत टिपऱ्यांचे तऱ्हेतऱ्हेचे खेळ, फुगडया, रणघोडा वगैरे नाचांचें नाटय फार मोहक झालें. कीर्तन अगदीं प्रसंगास साजेसें व अति बोधप्रद आणि सुश्राव्य असें होऊन कथा चालत असल्यावेळीं श्रोतृवृंद आपले नित्यव्यवसाय विसरून जणु काय गोकुळांतील प्रेमरसांत व गोपगोपाळांचे समागमांत तल्लीन झाला होता असें दिसलें.

इतर ठिकाणीं झालेले दुसरे सांवत्सरिक उत्सव.

मुंबई येथें चिखलवाडींत जावजी बिल्डिंगमध्यें श्री रा. दाजी विठ्ठल सांवारे वगैरे महाराजांची कांहीं भक्तमंडळी राहतात. पुण्यतिथीचे आदले दिवशीं

या मंडळींचें मनांत यंदा प्रथमच हा उत्सव सार्वजनिक स्वरूपाचा करण्याचें आलें. पूर्वतयारी कांहीं केली नव्हती तरी उत्सव थाटानें पार पडला. पुण्यतिथीचे दिवशीं सकाळीं ६ ते १० पर्यंत श्री साई महाराजांचें तसबिरीसमोर रा. विठ्ठल बाळकृष्ण कल्याणपुरकर यांचें भक्तिरसपरिप्लुत असें भजन झालें. यांची भजन करण्याची पद्धति फार प्रेमळ असल्यामुळें श्रोते मंडळी भजनांत प्रेमानें रंगून जातात. रात्रौ ९ वाजतां श्रीमती बनुबाई विठ्ठल मालवणकर या बाईचें सुश्राव्य कीर्तन झालें. कीर्तनाचीं आमंत्रणें पाठविलीं नसूनही कीर्तनास अतिशय गर्दी झाली होती. जागेच्या अभावीं कित्येकांना परत जावें लागलें. बाईंचा उत्तम अवाज व प्रासादिक वाणी यामुळें कीर्तनास विशेष रंग आला होता. त्यांत शेवटीं जेव्हां बाईनीं पायांत चाळ बांधून ॥ साईनाथ गुरु माझे आई । मजला ठाव द्यावा पायीं ॥ असें म्हणत नृत्य करून अर्धा तास भजन केलें, तेव्हां बाईतर देहभान विसरल्याच होत्या परंतु श्रोते मंडळीही पूर्ण तल्लीन होऊन गेली होती. श्रीमति बनुबाई या ब्रह्मीभूत बाळकृष्ण महाराज यांच्या शिष्या होत. बाळकृष्ण महाराज पूर्वाश्रमीं रालीब्रदर्समध्यें हेडक्लार्क होते. पुढें त्यांना उपरति होऊन ते निवृत्तिमार्गाकडे वळले. ते शिरडीस साईमहाराजांचे दर्शनास गेले होते. आपल्या गुरूंच्या आज्ञेप्रमाणें श्रीमति बनुबाई आज सुमारें एक वर्षभर कीर्तनें करीत असतात. महालक्ष्मीचे केशवानंद सरस्वती महाराज यांनीं या बाईंना कीर्तनाचें वेळीं घालण्यास एक कफनी दिली आहे व त्यांचाही त्यांना पूर्ण अशिर्वाद आहे.

दुसरा सर्वजनिक स्वरूपाचा उत्सव प्रिन्सेस स्ट्रीटवर कै. रा. अमीदास मेहता यांच्या अनुयायी मंडळींनीं केला. रा. अमीदास मेहता यांची श्री साईनाथ महाराजांवर फार श्रद्धा असे. ते आपल्या हयातींत स्वतः जरी शिरडीस उत्सवाला जात असत तरी शिरडीस न जाऊं शकणाऱ्या आपल्या स्नेही मंडळीकरितां मुंबईत आपल्या जागेंत उत्सव करवीत असत. रा. अमीदासानी "सत्संग" या नांवाची एक संस्था स्थापून तिचे मार्फत गुजराथी भाषेंत महाराजांचें एक लहानसें चरित्र

प्रसिद्ध केलें होतें. यांची प्रकृति बरीच बिघडली तेव्हां अंतकाळ गुरुचरणाजवळ व्हावा म्हणून हे शिरडीस राहण्यास गेले व शेवटी त्यांनीं आपला देह गतवर्षी तेथेंच ठेविला. त्यांचे दहन केलेल्या जागेवर त्यांची अनुयायी मंडळी त्यांचे लहानसें स्मारक करणार आहेत.

वांद्रे येथील शिर्डीस न येणाऱ्या भक्तमंडळींनीं रा. रा. गोविंदराव रघुनाथ दाभोळकर यांचे बंगल्यांत विजयादशमीचे दिवशीं श्रीसाईबाबांचे पुण्यतिथी निमित्त उत्सव केला. ह्या दिवशीं सकाळीं १० ते २ वाजेपर्यंत महापूजा आरती महानैवद्य व भोजन वगैरे झाल्यानंतर दुपारी ३ ते ४ श्रीएकनाथी भागवताचें वाचन झालें व रात्रौं ९ ते १ वाजेपर्यंत ह.भ.प. वे.शा.सं. विष्णुबुवा निजामपुरकर यांचें सुश्राव्य कीर्तन झालें. कीर्तनास स्त्रीपुरुष मंडळी मिळून अदमासें १२५ हजर होती. कीर्तनाचा प्रतिपाद्य विषय पुण्यतिथीस साजेल असाच होता. त्यांतल्या त्यांत पूर्वनिरूपणांत खालील विषयांवर फारच मुद्देसूद व प्रमाणासह बुवांचे नेहमीचे हातखंडा प्रमाणें विवेचन झालें:—

(१) श्रीसद्गुरूची जरूरी

(२) श्रीसद्गुरूची लक्षणें

(३) सच्छिष्यांची सद्गुरूवर निष्ठा कशी असावी व

(४) सच्छिष्याची लक्षणें.

पूर्वनिरूपणाचा विषय साधारण बहुजन समाजास जरी शुष्क वाटतो तरी बुवांचे मार्मिक, रसाळ व खुबीदार विवेचनामुळें श्रोत्यांचें एवढें लक्ष लागून राहिलें होतें कीं पूर्वनिरूपणांत तीन तास केव्हां गेले हें समजलेंच नाहीं. कीर्तन आटपल्यावर प्रसाद व काफी होऊन उत्सव समाप्त झाला.

इंदुरशहरीं रा. बाळासाहेब रेगे यांचे घरीं इंदुरांतील भक्त मंडळीनीं पुण्यतिथीचा उत्सव केला. सात दिवस भजनपूजनी सप्ताह झाला व पुण्यतिथीचें दिवशीं महापूजा होऊन ब्राह्मणभोजन झालें.

आख्यान--रत्न--माला.

अभिप्राय—आख्यान रत्नमालेचे संग्राहक व प्रकाशक रा. रा. गणेश अनंत सराफ, नांदेड (निजाम स्टेट) यांनी मालेचें पहिलें पुस्तक अभिप्रायाकरितां आमचेकडे पाठविलें आहे. त्याबद्दल आम्ही त्यांचे आभारी आहोत.

या पहिल्या पुस्तकाला दोन प्रस्तावना जोडल्या आहेत. एक स्वतः प्रकाशकांची "नारदाची गादी" व दुसरी उमरावतीच्या 'उदय' पत्राचे संपादक कविभूषण रा. रा. बळवंत गणेश खापर्डे यांची. पहिल्या प्रस्तावनेंत प्रकाशकांनीं आपलें हृद्गत वाचकांपुढें मोकळें केलें आहे. कीर्तन परंपरेला 'इतिहासाचें पाठबळ' आहे कीं नाहीं याबद्दल प्रस्तावनेंत प्रकाशकांनीं बऱ्याच मार्मिक रितीनें ऊहापोह केला आहे. परंतु आमच्या मतें ही परंपरा इतकी स्वयंसिद्ध आहे कीं तिला प्रोत्साहन देण्याकरितां इतिहासाचें पाठबळ असलें किंवा नसलें तरी दोन्हीं सारखीच आहेत. "हें असलें वाङ्मय भाषेच्या दृष्टीनें अशुद्ध असेल, त्याचें स्वरूप ऐतिहासिक नसेल तर त्याला जागच्याजागीं 'राम' म्हणूं देणेंच इष्ट आहे" अशी अनुदारपणाची कल्पना बाळगणाऱ्या सद्गृहस्थांकडे पूर्ण दुर्लक्ष करणें हेंच त्यांना योग्य पारितोषिक होईल.

आपली कीर्तनसंस्था फार जुनी आहे. पूर्वकालीं ज्या वेळीं वाङ्मयाचा हल्लींसारखा प्रचार झालेला नव्हता, त्याकालीं आपल्या धर्माची ज्योत सदैव जागृत ठेवल्याचें बरेंचसें श्रेय आपले कीर्तनकार हरिदास व पुराणिक यांचे कडेच आहे. भारत, भागवत व रामायणासारखे ग्रंथ छापून निघाले नव्हते त्यावेळीं त्यांतील स्वारस्य सर्वसाधारण जन समाजाला कळण्याचा मार्ग आपले कीर्तनकार हा एकच होता. खुद्द शिवाजी महाराजांना कीर्तन पुराण श्रवणाचा फार नाद असे व त्यांच्या हातून पुढें जे महत्कार्य झालें त्याला त्यांचा हा नाद बऱ्याच अंशीं कारणीभूत झाला हें इतिहास प्रसिद्ध आहे. अशा उपयुक्त संस्थेच्या उत्कर्षाकरितां जे जे प्रयत्न होतील ते आपल्या उन्नति करितां हवेच आहेत.